

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Cursus Biennalis Studii Canonici, Sive Succincta Et
Methodica Sacrorum Canonum Explanatio**

Engelhard, Johann Martin

Moguntiae, 1700

Titulus II. De Constitutionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63255](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63255)

c. 1. de Reform. Tertio, provisi de canonicatibus in ecclesiis Cathedralibus *Trid. dict. sess. cap. 12. §. provisi.* Quarto, assumendi ad beneficia curata. *Trid. cit. sess. c. 22.* Quinto, Prælati religionum etiam militantium per *bullam Pii IV.* quæ incipit *sacrosancta.* Sexto, promovendi in Doctores, Magistros, Professores & quidem sub excommunicatione latæ sententiæ per *bullam Pii V.* intellige in iis locis in quibus dicta bulla recepta est. Si quis plura de hac materiâ scire descideret, Theologos consulat, eorum enim fori est non nostri. Pauca hæc quæ diximus, canonistæ sufficiant.

TITULUS II.

De Constitutionibus.

QUÆRES 1. Quid sit constitutio? Resp. Nomen constitutionis sumitur vel generaliter, & sic comprehendit omne jus positivum ecclesiasticum & civile; vel sumitur specialiter; idque vel in jure civili, & tunc per Constitutiones intelliguntur leges; vel in jure ecclesiastico, & hoc sensu veniunt canones, sive decreta summorum Pontificum, Conciliorum universalium, aliorumque legislatorum ordinationes. Constitutio hoc posteriori sensu accepta, hujus loci est & definitur, *ordinatio sive sanctio, ab eo qui jus statuendi habet in publicam subditorum utilitatem facienda, obligans omnes legislatoris jurisdictioni subjectos. cap. a. b. t. Sean. 2. dist. 4.*

QUÆ.

QUÆRES 2. Quid ad valorem constitu-
 tionis requiratur? Resp. Requiri septem pro-
 prietates quæ recensentur *cit. can. 2. dist. 4. 1.* ut
 sit *honestæ* non repugnans bonis moribus; hac
 ratione à SS. Canonibus damnantur leges permit-
 tentes concubinatum, præscriptionem cum ma-
 la fide, & occisionem adulteræ in flagranti de-
 prehensæ non punientes. 2. Sit *iusta* tam quoad
 materiam quam quoad finem, & servans propor-
 tionem inter subditos, qualis non esset, quæ pau-
 peres æquè gravaret ac divites. 3. Sit *possibilis*
 secundum naturam, id est cujus observatio spe-
 ctatâ conditione hominum prudenter sperari pos-
 sit. 4. Sit *tempori & loco conveniens*, quæ conve-
 nientia necessario spectari debet, cum lex quæ
 hic & nunc utilis est, pro alio tempore possit esse
 nociva. 5. Sit *necessaria*: imponit enim obliga-
 tionem, quod certè irrationabile foret, si id
 quod præcipitur ad salutem subditorum necessa-
 rium non esset. 6. Sit *utilis*, publicè nimirum;
 hinc rejiciuntur statuta quarundam Ecclesiarum
 germaniæ, quæ sunt in privatam utilitatem ali-
 quorum Canonicorum Seniorum & præjudicium
 Juniorum aut Successorum. *cap. 6. b. t.* 7. Sit *ma-
 nifesta*, id est sit promulgata & mens legislatoris
 sit clara, aut saltem non captiosa, ne communi-
 tati noceat, quod prodesse debebat. *l. 9. Cod. de
 I. N. G. C.* 8. Sit *stabilis & perpetua*, scilicet ne-
 gativè ut non præfigatur certum tempus; non ve-
 rò positivè *cap. fin. de off. leg.* leges enim non tantum
 possunt sed subinde mutari debent. *cap. 8. de consang.
 & affinit. & novell. III.*

OBIICTES. 1. Multæ dantur leges quæ
 B non

non respiciunt utilitatem publicam & tamen obligant; ergo non est necessarium ut lex feratur pro utilitate publicâ. antec. prob. leges tributariæ respiciunt bonum solius principis; leges introductæ, præscriptionem latæ sunt in bonum unius vel alterius, cum damno multorum; item multæ extant leges, utilitatem pupillorum, minorum, foeminarum, militum, præcisè spectantes; & tamen hæ omnes sunt obligatoriæ; ergo. Resp. Distinguendo antecedens. Multæ dantur leges quæ non respiciunt utilitatem publicam primariò sive principaliter, & tamen obligant, Concedo, non respiciunt. Secundariò N. ans, & sub datâ distinctione consequ. leges igitur allegatæ respiciunt quidem principaliter utilitatem privatam, secundariò autem publicam: reipublicæ enim interest, principi à subditis, cujus potentiâ defendantur, tributariis pendere; pupillos contra potentiores defendi, lites diminui, mulieres propter imbecillitatem iudicii, & milites ob exhibita Reipublicæ servitia privilegiari.

OBIICIENS 2. Si lex debeat esse iusta quoad materiam; ergo injustæ erant leges Civiles, concubinatum & præscriptionem cum malâ fide permittentes, quia materia harum legum erat mala. Resp. N. illatum, non enim potest dici lex mala sed permissio operis mali quæ permissio legislatoribus iusta videbatur ad evitanda mala majora, quæ aliter præcaveri non posse credebant; ideoq; talis permissio leges non reddebat injustas, cum iustum sit & rationi conveniens, minora mala permittere, ut præcaveantur majora.

QVÆRES 3. A quo Constitutiones legitime fi-

obli-
r pro
aria
odu-
nius
ulta
fœ-
men
fin-
non,
prin-
n re-
fin-
qui-
ario
prin-
ibu-
ndi,
tem
vitia
usta
ivi-
nalâ
e at
dici
le-
na-
nt;
tas,
ala
iti-
fie-

mè fieri possint. Resp. Primò à Summo Ponti-
fice, cujus constitutiones propriè vocantur tales,
eò quod obligent omnes Christianos quæ autem
ab inferioribus fiunt ex ratione dicta potius sta-
tuta vocantur. *cap. fin. h. t. & cap. 31. de sent. ex comm.*
Secundò à Conciliis *can. 3. dist. 2. can. fin. dist. 8.* Ter-
tiò à quovis Episcopo in sua diocesi *c. 2. de major. & obed. & cap. 2. h. t. in 6.* nomine autem Episcopi
veniunt etiam Archi-Episcopi; valet enim in Jure
à minori ad majus affirmativum, si potest s comp-
tat ex Jure Communi, non autem si ex privilegiis;
Quarto, à legatis Apostolicæ sedis *cap. fin. de off. leg.* Quinto, à Cardinalibus respectu ecclesia-
rum sui tituli. Sexto, à Capitulis, Cathedralibus,
sede vacante, cum pro tunc ad illud pertineat Ju-
risdictio & administratio; si extra casum sedis va-
cantis statuta fecerint non valebunt, nisi Pontificiâ
fuerint confirmatione roborati. Indigent confir-
matione Pontificiâ. *cap. 8. h. t.* Septimò, ab univer-
sitatibus. *cap. 11. h. t. 8.* à Capitulis generalibus re-
gularium, quorum ordinationes tum demum erunt
obligatoriæ, si conformes fuerint Regulis profes-
sionis.

QUÆRES4. Quo tempore leges five
constitutiones incipiant obligare subditos? Resp.
Vel legislator adjecit certum tempus pro introdu-
cendâ obligatione, ut sæpius fieri solet, & tum
non nisi elapso hoc tempore oritur obligatio, five
lex ecclesiastica fuerit, five Civilis; vel sine præ-
fixione temporis lex lata est? & tum si civilis
fuerit elapso bimestri oritur obligatio, *novell. 66. cap. 1.* quæ dispositio licet quoad litteram testa-
menta tantum concernat, communiter tamen ad

quamcunque legem ettenditur. Sin fuerit ecclesiastica, non conveniunt Doctores quando incipiat obligare; aliqui bimestre exigunt, uti ad legem civilem, quos inter est *Felinus & Navar.* Alii verius sentiunt, ex lege Pontificiâ obligationem criri, subito ac Romæ promulgata & in acie campi floræ affixa, atque sic pro publicatâ in Curiâ Romanâ habita fuerit, quorum sententiæ subscribo & hac ratione probo: quotiescunque Pontifex vult, ut lex à se lata non statim obliget, toties adjicit certum tempus, ut constat *ex cap. 13. de pœnit. & remiss.* cujus dispositione Pontifex medicos nolebat obligari, nisi postquam in partibus sufficienter fuerit publicata; & ex *Bulla Pij IV. Concilio Tridentino in fine session. 25. annexa*, quâ tres menses indulget Pontifex, quibus lapsis post promulgationem factam, Concilium Tridentinum fideles obligare incipiat? ergo econtrariò si certum tempus non adjecerit, ipsius constitutio statim obligabit.

OBIICIES 1. Ubi jus canonicum nihil disponit, observandum est Ius Civile *argum. cap. 1. de novi oper. nunt.* atqui jus Civile disponit, legem civilem post bimestre modò obligare; ergo idem de lege ecclesiasticâ dicendum erit. Respondeo distinguendo, ubi Jus Canonicum nihil disponit, observandum est Jus Civile, nisi obftet specialis ratio, concedo, si talis ratio obftet Nego. Ratio autem obstans est quam modo assignavi, quod Papa quandoque præfigat terminum obligationis, quandoque non, in quo prudenter non ageret, si semper bimestre necessarium foret. Cui hæc superaddi potest, quod Pontifex quando adjicit certum

certum tempus, velit suspendere obligationem legis, ergò signum est, quod lex statim obligasset, nisi ejus obligationem Papa ad tempus suspendisset.

OBIICIES. 2. Si lex mox ut lata atque Romæ publicata est, omnes obligaret fideles, deberet obligare ignorantes; atqui hoc dici non potest, ergo non obligat. Resp. Concessâ majore Nego minorem; cum enim de naturâ & essentia legis sit obligare, hinc per se loquendo & quantum est ex vilegis obligat etiam ignorantes in actu primo, quod autem fideles legem Romæ latam ignorantes non obligentur in actu secundo, per accidens est, nimirum propter defectum notitiæ.

QUÆRES 5. Quotuplex sit ignorantia, Resp. Ignorantia est duplex, facti nimirum & juris. Ignorantia Juris est, si quis id, quod juris est, ignoret; facti ignorantia dicitur, si id quod casu advenit nesciatur *l. 1. D. de Jur. & fact. ignor.* ubi utriusq; ignorantia ponuntur exempla. Item alia vincibilis est, quæ deponi potuisset ac debuisset; alia invincibilis, quæ morali diligentia deponi non potuit, dum quis de opposito vel non cogitavit, vel si cogitaverit, veritatis agnitio acquiri non potuit. *Laym. de voluntar. ad. lib. 1. tract. 2. cap. 4. n. 4.* item alia affectata est, alia non affectata; affectata dicitur, dum quis datâ operâ non vult inquirere veritatem, vel ob discendi pigrinitiam, vel ad liberius peccandum, & habendam aliqualem commissi erroris excusationem.

QUÆRES 6. Quænam ignorantia excuset? Resp. Duæ sunt regulæ quas invenies *l. 8. § 9 ff. de Juris & fact. ignor.* Prima est ignorantia facti non nocet, nisi sit ignorantia facti proprii, quod tam

B 3

fac.

facile memoria excidere non solet; Secunda ignorantia Juris cuique nocet, si simpliciores excipias minores, foeminas & milites, quorum est arma nosse non leges. Ignorantia igitur Constitutionis Papalis in foro nocet, & habetur pro scientia quia juris est; ignorantia autem statuti Episcopalis v.g. non nocet, quia facti est, facta autem iuste ignorari possunt. *l. 2. ff. de Jur. & fact. ignor.*

OBIICIES 1. Ignorantia praesumitur ubi scientia non probatur. *cap. 47. de Reg. Jur. in 6.* ergo ignorantia non nocet. Resp. ignorantia facti praesumitur Con. ignorantia Juris *Nego l. 6. Cod. qui ad. muti l. 1. ff. de Jur. & fact. ignor. l. 9. Cod. de leg.*

OBIICIES 2. Non debet infligi poena ubi non praecessit culpa; ergo ignorantia Juris in foro externo non nocet. Resp. Dist. antecedens. non debet infligi poena ubi non praecessit culpa Juridica Concedo, Theologica Nego anteced. & consequent. culpa autem juridica est, ignorare Jura, quae ab omnibus sciri debent. *cit. l. 9. Cod. de legibus.*

QUAERES 7. An sicut ad valorem legis vel constitutionis requiritur promulgatio, sic etiam requiratur acceptatio populi? Resp. Negativè: Nam contra naturam juris est, non prius obligare quam populo placeat, cum virtus legis sit imperare, subditorum obedire. *l. 7. ff. de legibus.* licet enim antiquitus populus leges fecerit, hodie tamen translato per legem regiam in principes iure suo, legem à superiore expectat.

OBIICIES 1. Multae leges tam ecclesiasticae quam civiles latae, sed à subditis receptae non sunt, ergo dependebant ab acceptatione populi,
confe

consequenter hæc ad valorem legis requiritur. Resp. Concesso anteced. Nego consequentiam: quod enim leges quandoque non recipiantur, inde non est, quasi verò liberum esset populo leges acceptare vel non, sed quia in certis casibus per contrariam consuetudinem legibus permissam, abrogantur, ut infra de consuetudine dicemus.

OBIICIES 2. *Leges instituuntur dum promulgantur, firmantur dum moribus utentium approbantur,* inquit Gratianus in can 3. dist. 4. ergo ad valorem legis requiritur acceptatio populi. confirmatur *ex l. 31. ff. de legibus*; ubi leges nullâ aliâ ratione obligare dicuntur quàm quod iudicio populi sint receptæ; ergo si receptæ non fuerint, non obligabunt consequenter necessaria erit acceptatio populi. Resp. Concesso antecedente Nego consequent. Textus enim allegati non loquuntur de obligatione legis, sed de ejus stabilitate: cum enim leges possint vel oblivione exolescere, vel non usu aut usu contrario abrogari, clarum est ad eorum firmitatem requiri, ut utentium moribus approbentur.

OBIICIES 3. Multæ sunt dispositiones in Concilio Tridentino præscriptæ quæ licet universales sint, quasdam tamen nationes, & præcipuè gallicanam non obligant, eò quod ibidem receptæ non sint. Item multæ perodierunt bullæ Pontificiæ maximè in causis beneficialibus & Immunitatis ecclesiasticæ quarum dispositionem de facto non attendunt germani, sub hoc specioso prætextu dictas bullas non esse receptas; ergò in obligatione legis includitur acceptatio populi. Respond. C. anteced. Nego consequent. Ratio autem cor aliquæ Leges reformatoriæ Concilii Tridentini non

obligent in Galliâ, & quædam bullæ Papales non respiciantur in Germania, est, quod earum observatio dictis nationibus visa propter maximas difficultates impracticabilis; unde cum sciente & dissimulante Pontifice non observarentur, tandem contra illas est præscriptum; quod igitur non obligent præscriptioni adscribendum est, non acceptationi.

QUÆRES 8. An legislator humanus ecclesiasticus vel Civilis, Juri naturali vel divino per sanctiones Contrarias in territorio suo præjudicare possit? Resp. negativè: Ratio est quod adferendam validè legem, necessaria sit jurisdictio & potestas in legislatore; talem autem potestatem nemo hominum in Jus Naturale aut Divinum obtinet.

OBIICIES 1. Matrimonium quod alias jure naturali omnibus indifferenter permissum erat, hodie post introducta tot impedimenta in multis casibus non amplius validè contrahitur; ergo per leges humanas juri naturali potest derogari vel contrarium statui Resp. Concedo antecedens N. conseq. Pontifex enim statuendo quædam Impedimenta juri naturali non contravenit, sed illi, quod jure naturali permissum erat, aliquid addidit, quod fieri posse, nemo prudens negabit, maxime cum matrimonium quo ad hoc consideretur ut contractus civilis, qui quo ad solemnitates, non aliter ac alij contractus, dispositioni legislatorum subjacet

OBIICIES 2. Ius civile denegat actionem ex nudo pacto l. 7. § *sed cum nulla ff. De pact. l. 1. Cod. de pact. convent. & l. 5. Cod. de contrah. stipul.*
ergo

ergo derogavit juri naturali, quod obligat hominem ad solutionem illius, quod nudo pacto promissum est. Resp. Con. antec. N. conseq. nam ius civile non dicit, id quod nudo pacto promissum est, naturaliter non deberi, sed ex certis causis negat actionem debitum in suâ naturâ relinquens; causæ autem moventes erant, ne nimium constringeretur oris libertas, & ne Respublica infinitis turbaretur litibus, quæ ex similibus pactis ortæ fuissent, cum communiter ex levitate emittantur, citra animum se obligandi.

OBIICIES 3. Papa deobligat hominem à multis ad quæ jure divino obligatus erat, v.g. dum dispensat in votis, remittens obligationem ex voto contractam; ergo derogat sive contraverit juri divino. Resp. Negando anteced. Papa enim non deobligat, sed declarat tantum, jus divinum in hoc casu particulari propter certas causas non obligare; vel Resp. Pontificem cum voventibus sapius dispensare, non ex potestate humanâ, sed divinâ potius sibi quæ Vicario Christi interris ad regendam feliciter Ecclesiam concessâ.

QUÆRES 9. An non saltem legislator humanus jure communi in territorio suo per leges contrarias derogare possit? Resp. Princeps sæcularis derogare potest juri civili, non autem Ecclesiasticus juri communi canonico. Ratio est quod jus civile pro fine habeat felicitatem merè temporalem, quæ secundum locorum, temporumque circumstantias variis debet mediis procurari; jus verò canonicum salutem animarum respiciat, quæ iisdem ubique mediis obtineri potest.

QUÆRES 10. Quid sit Concilium & quoruplex?

plex? Resp. Concilium sive Synodus est congregatio Prælatorum aliarumque personarum Ecclesiasticarum, auctoritate Pontificis aut alterius Ecclesiæ Præfulis convocatarum ad tractandum de rebus necessitatem vel utilitatem publicam Ecclesiæ concernentibus. *can. canones dist. 15.* aliud est generale, aliud particulare. generale est, quod à Pontifice indicitur, vocatis & citatis omnibus totius orbis Christiani Episcopis vocem decisivam habentibus; quod si quidam vocati in termino præfixo non comparuerint, poterit sine iis concilium celebrari. particulare vocatur, quod nec indicitur auctoritate Papali, nec etiam requirit citationem omnium totius Christianitatis Episcoporum Bellarm. lib. 1. con ov. de conciliis. cap. 15. particulare subdividitur in nationale, provinciale, & diocesenum. nationale nomen à natione sortitur & celebratur vel à Patriarchis vel primatibus, cum interventione Archi-Episcoporum & Episcoporum unius nationis aut regni; qualia sunt multa Concilia à Pontifice cum Episcopis Italiæ celebrata provinciale nomen habet à provincia, & celebratur à Metropolitano cum interventione Episcoporum suffraganeorum, abbatum, aliorumque suæ Archidioceseos clericorum, Iure veteri omni anno semel aut bis, hodie verò post concil. Trident. sess. 24. cap. 2. de reform. quolibet triennio semel. qualia sunt multa concilia Moguntina, & alia in tomis Conciliorum contenta. Diocesenum est, quod Episcopus cum abbatibus & clericis suæ dioceseos celebrat, vel sede vacante Capitulum metropolitanum. de quibus uti & de modo eas celebrandi vide *can. 7. dist. 18.*
cap,

cap. 25. de accusat. can. decernimus. dist. 18. can. 4. 5. 6. 4. & can. fin. dist. 18. can. Hadrianus dist. 53. can. Societate caus. 6. q. 3. em. quando. dist. 38. can. placuit caus. 12. q. 2. can. abbates caus. 18. q. 2. cano. propter dist. 18. inter quæ hæc est differentia, quod solum universale sive œcumenicum concilium vim habeat omnes fideles obligandi, si auctoritate pontificia celebratum fuerit, aut confirmatum, quâ si destituatur omnia ejusdem decreta, sive fidem sive mores concernant, sine viribus erunt.

QUÆRES II. Quinam lege sive constitutione latâ teneantur? Resp. omnes qui legislatoris jurisdictioni subiecti sunt; hinc legibus Ecclesiasticis tenentur etiam hæretici, licet per inobedientiam sese ex ovili vero subduxerint, & spretis matris suæ mandatis negent paritionem, imò & ipse legislator legibus suis, nisi merè pœnales fuerint, tenebitur, non quoad vim directivam tantum, sed & coactivam, si nimirum contineant materiam subditis cum legislatore communem; ut si legem tulerit, quod valor ducatus non debeat excedere tres florenos, illum ipsum valorem respectu suorum subditorum debet observare, cum æquitate naturali ad id videatur obligari.

OBIICIES Judæi non tenentur legibus Ecclesiasticis, sed secundum legem mosaicam iudicari debent; ergo neque hæretici. Resp. concesso anteced. Nego conseq. Judæi enim sunt extra Ecclesiam, ac propterea ejusdem jurisdictioni nullatenus subiecti 1. cor. 5. 13. Hæretici verò licet sint filij inobedientes, Ecclesiam tamen per Baptismum ingressi sunt, ideoq; legibus ab eâ latis ligantur.

QUÆRES 12. Cujus sit legem interpretari;
&

& qualiter sit faciendae eius interpretatio? Resp. illius est legem interpretari, qui legem tulit, aut successorum eius, vel eorum qui ad hoc specialiter sunt deputati. *l. fin. cod. de legibus. cap. inter alia de sent. excom. & l. ult. Cod. de profess. lib. 12.* interpretatio autem faciendae est, non secundum verba sed mentem legis, sive quod idem est, secundum aequitatem, non secundum, jus strictum. Jus strictum verò dupliciter accipitur. Primò pro eo quod expressè inter partes conventum est, nullo addito vel dempto, & sic opponitur bonae fidei, quae non expressam conventionem, sed aequitatem considerat, & contrahentem ad aliquid obligat, etiamsi de eo expressè actum non sit; ex quo orta est contractuum divisio, quod alii sint bonae fidei, alii stricti juris, uti libro secundo explicabimus. Secundò strictum jus sumitur pro rigore sensus litteralis, quem verba legis sonant, non attendendo sensum quem legislator voluit, & hoc sensu opponitur aequitati, quae nihil aliud est, quam mens legislatoris vera vel praesumpta verbis non expressa. In hoc posteriori sensu dicimus, quod in legibus interpretandis potius sit attendendum ad mentem legislatoris quam ad verba legis, sive interpretationem faciendam esse secundum aequitatem non secundum jus strictum. Sit ver. gr. lex prohibens fusionem sanguinis in aulae principis sub poena mortis; si hujus legis verba spectes, etiam Chirurgus venam secanti moriendum erit; si vero aequitatem spectes, minime: palam enim est, legislatorem hoc non intendisse. Et de hoc Jure verissima est regula, *summum jus, summa injuria*

via. Hoc autem jus strictum à jurisprudentiâ nostrâ alienissimum est; nam jura scire, non est verba legis tenere, sed vim ac potestatem *l. 17. ff. de ll.* suntque mitius interpretandæ leges, ut earum voluntas conservetur. *l. 18. ff. eod. tit.* cum nulla æquitatis ratio id patiatur, ut id quod pro utilitate hominum salubriter ordinatur, duriori interpretatione contrariis fori commodum ad severitatem producat. *l. 25 ff d. t.* Sunt igitur in interpretatione legis singulæ ejus partes diligenter inspiciendæ, & indagandum, qualem sensum legislator intenderit; non enim sunt semper explicandæ leges, ut verba jacent, sed quandoque ampliari debent, si nimirum verba angustiora sint, quàm mens legislatoris, aliquandò verò restringi, quando scilicet verba mente legislatoris sunt latiora; quod si verò verba menti concordent, explicari debent in sensu quo jacent, etiamsi sensus legis durior sit, ut in casu *l. prospexit ff. qui & à quibus manumissi.* Quod de Juris Consultis dictum intellige: Legislator enim, cum potestatem legibus superiorem habeat, sicut legem suam omninò abrogare, sic & prohibitu eam poterit explicare.

TITULUS III.

De

Rescriptis.

QUÆRES I. Quid sit rescriptum & quomodo à constitutione & præjudicio distinguatur? Rescriptum quod idem est ac *Responsum scriptum l. 1. §. 1. ff. de appellat.* vel est Apostolicum sive Pontificium *cap.*

ex